

Darko Dolinar

Znanstvenoraziskovalni center SAZU v Ljubljani

O MESTU PREVODA V LITERATURI

Kadar literarni prevajalci razpravljajo o teoretičnih osnovah svojega dela, se pogosto ustavljajo ob mestu in vlogi prevoda in prevodne književnosti v širšem območju literature. Razumljivo je, da tudi prevajalstvo, tako kot sleherna dejavnost, ki je dosegla določeno razvojno stopnjo, čuti potrebo po teoretični refleksiji. Vendar pri tem velikokrat ni mogoče preslišati nekega posebnega prizvoka. Zdi se, kakor da prevajalci poskušajo opravičevati svoje delo in ga posebej utemeljevati, ker očitno tudi po njihovem lastnem prepričanju ni enakovredno izvirnemu literarnemu ustvarjanju. Mesto in vrednost literarnega prevoda se jim torej v razmerju do literature nasploh kažejo kot problematična.

Na drugi strani nam to po svoje lahko potrdi že bežen pogled na odnos literarne vede do prevoda.¹ Literarni prevod oziroma prevajanje sta predmet obravnave z različnih vidikov na posameznih ožjih literarnoznanstvenih območjih. Na prvi pogled je razumljivo, zakaj jima je primerjalna literarna zgodovina posvečala več pozornosti kot nacionalna, saj je že po svojem osnovnem izhodišču usmerjena tako, da raziskuje zveze med literaturami in kulturami. Prevajanje pa je ravno tisti literarni proces, ki morda najbolj očitno prestopa meje med njimi. Tudi literarna teorija se občasno ukvarja s prevajanjem, v zadnjih desetletjih še zlasti na mejnem območju z lingvistiko, kjer je mogoče najti največ stičnih točk z novo nastalo in hitro se razvijajočo občo teorijo prevajanja ali občo prevajalsko vedo. Toda navzlic temu je prevod za literarno vedo, gledano v celoti, samo eno izmed vprašanj, ki so bolj ali manj obrobne pomena. Kadar gre literarni vedi za bistvena vprašanja literature, njenega nastanka, njene narave in funkcije, njene zgodovine in njene vrednosti, se navadno sploh ne ozira na prevod, temveč molče predpostavlja, da govori o izvirnih delih. V njeni tradiciji se je stališče, da je kakršno koli resno analizo mogoče opraviti edino na izvirnih delih, tako močno zakoreninilo, da sodi tako rekoč med osnove njenega oziroma sploh filološkega strokovnega bontona.

Kje so razlogi za tak odnos do prevoda in prevajanja? Upravičeno lahko domnevamo, da so povezani s temeljnimi opredelitvami literature in literarnega dela nasploh, ki so v samem središču literarne vede in ki se z njenim razvojem seveda tudi spreminjajo. Zato si bomo nekoliko podrobneje ogledali, kakšne posledice za odnos do prevajanja in prevoda je mogoče izpeljati iz nekaterih med temi temeljnimi opredelitvami.

Mesto in vlogo prevoda v literaturi določata, seveda na različnih ravneh, zlasti dve razmerji: razmerje med izvirnim delom in prevodom in razmerje med nacionalno, se pravi izvirno, in prevodno literaturo. Prvo zahteva bolj teoretično obravnavo, drugo izraziteje sega v literarnozgodovinsko dimenzijo.

¹ O odnosu literarne vede in zlasti nacionalne literarne zgodovine do prevoda glej mdr.: Darko Dolinar, Vprašanje o prevajanju v literarni vedi, Slavistična revija 25, 1977, str. 277–292; Majda Stanovnik, K vprašanju o zgodovini prevodne literature, v: Iz zgodovine prevajanja na Slovenskem, Zbornik društva slovenskih književnih prevajalcev 5–7, Ljubljana 1982, str. 9–14.

Povsem očitno ima izvorno delo prednost pred prevodom že zato, ker prevod predpostavlja obstoj originala, ki je glede na to torej avtonomen, prevod pa heteronomen. Če si hočemo podrobneje razjasniti njuno medsebojno razmerje, se torej najprej zastavlja vprašanje, kako sta v literarni vedi opredeljena izvorno delo in kriterij izvornosti.

Antična poetika pa tudi antična literarna praksa nista pripisovali temu kriteriju posebnega pomena in ga nista šteli med bistvena določila oziroma glavne vrednote pesniškega dela. Nasprotno, poetika je veliko bolj poudarjala in zahtevala upoštevanje veljavnih pravil, obnavljanje ustaljenih retoričnih, stilističnih in zvrstnih obrazcev, bolj ji je šlo za nadaljevanje tradicije kakor za radikalno prenavljanje in prevrat. Podobno velja za srednji vek, pa tudi še za dobe novoveške literature vse do konca klasicizma, ko se je postopno iztekla vladavina normativne poetike, opirajoče se na venomer znova obnavljane antične zglede. Moč teh zgledov, ob katerih se je vzpostavljala tradicija in se nadaljevala skozi stoletja, je povzročila, da so se poznejša literarna dela navezovala na prejšnja v različnih oblikah in na različnih stopnjah odvisnosti, kot so dobeseden prevod, svoboden prevod, adaptacija, parafraza, kompilacija, prepesnitev itd. V literaturi teh zgodovinskih dob dela, ki se tako ali podobno navezujejo na starejšo tradicijo, po številu daleč presegajo čisto izvorna besedila, vendar so jim bila v očeh takratne poetike in kritike povsem enakovredna. Kriterij originalnosti se je postopno izoblikoval v novem veku in se uveljavil šele v drugi polovici 18. in na začetku 19. stoletja, se pravi delno že z racionalizmom, zlasti pa s predromantiko in romantiko. Njegov širši duhovnozgodovinski temelj je nedvomno razvoj človeške individualnosti, torej novoveške subjektivitete. S tem pa je tudi evidentno dejstvo, da je sleherni literarni tekst pač izdelek nekega avtorja, dobilo čisto nove pomenske odtenke. Delo se ne meri in ne ceni več toliko po tem, kako in koliko izpolnjuje zahteve vladajoče poetične šole glede snovi, stila, forme itd., temveč predvsem po tem, ali je in koliko je proizvod enkratne avtorske individualnosti. Ta vidik sta literarna veda in estetika 19. in začetka 20. stoletja še naprej razčlenjevali glede na to, kaj pravzaprav opredeljuje avtorjevo individualnost. Literarno delo je bilo torej mogoče razumeti in razlagati bodisi kot izraz avtorjevega duha in idej, ki so ga razgibavale, bodisi kot izraz njegove duše, se pravi zlasti čustvenih in pozneje tudi nezavednih plasti njegove duševnosti, ali pa kot odraz realnih dogodkov njegovega življenja, družbenih razmer in zgodovinskih procesov, ki jih je doživljal, ali kot izraz duševnega ustroja naroda oziroma rase, ki ji je pripadal, ali pa navsezadnje duha dobe. Kakorkoli se te opredelitve že razlikujejo med seboj, vendar temeljijo na neki skupni logiki, ki jo je mogoče zvesti na to, da se v literaturi oziroma v literarnem delu izražajo nadosebne, tj. družbene oziroma zgodovinske ali pa naravne silnice, ki so v skrajni konsekvenci vsaj implicitno utemeljene na metafizičnih principih, vendar se zmeraj izrazijo le prek avtorjeve individualnosti. Literarno delo je torej bistveno opredeljeno po svoji zvezi z avtorjem, to pa mu zagotavlja originalnost. Tako sodi originalnost, izvirajoča iz individualnega avtorstva, med temeljne značilnosti literarnega dela in s tem med glavne vrednostne kriterije literature. Vendar umetniške vrednosti dela ne zagotavlja originalnost posameznih njegovih sestavin, temveč šele originalnost celote. Originalnosti se seveda ni mogoče priučiti, zato tudi umetniškega ustvarjanja ni več mogoče primerjati z rokodelsko ali tehnično spretnostjo in izvedenostjo (kar srečamo dokaj pogosto v antični in poznejši, na antično se opirajoči poetiki), marveč je umetniška ustvarjalnost utemeljena v posebnem daru, v navdihu ali genialnosti avtorja.

Na prvi pogled je jasno, da prevodu ni mogoče pripisati takšne originalnosti, kot je značilna za izvorno delo, saj se v njem prevajalčeva individualnost ne more izraziti v polni meri, ker se mora predvsem podrediti avtorjevi individualnosti in ji samo poskuša najti ustrezen izraz v drugem jeziku; s tem pa gre originalnost celote nujno po zlu. V izjemnih primerih lahko nastane kongenialna prepesnitev, ki je estetsko enakovredna izvorniku ali ga morda celo presega, praviloma pa ogromna večina prevodov po takšnih kriterijih mora glede na svojo umetniško vrednost zaostajati za izvornimi deli.

Kadar poskušamo mesto in vlogo prevoda v literaturi obravnavati konkretnije, na zgodovinski in ne samo na splošni, načelno teoretični ravni, se vprašanje dopolni z novimi opredelitvami. Podobno kot smo se ob razmerju med izvirnikom in prevodom morali dotakniti temeljnih opredelitev literarnega dela in njegove izvirnosti, tako se razmerju med nacionalno in prevodno literaturo bližamo prek vprašanja o nacionalni literaturi.

Prvi in najvidnejši kriterij, po katerem se literatura nasploh razločuje na posamezne nacionalne literature, je kajpada jezik; od začetka literature oziroma pesništva nastajajo literarni teksti v različnih jezikih. Vendar jezikovna in z njo povezana etnična opredeljenost pesništva še ni isto kot pripadnost k nacionalni literaturi. Že sam pojem literature² v današnjem pomenu se je namreč izoblikoval razmeroma pozno, šele v drugi polovici 18. stoletja, pa tudi kategorija naroda se je konstituirala šele v novejši evropski zgodovini. Glede na silovit razmah in uveljavljanje te kategorije skoraj na vseh socialno- in duhovno-zgodovinskih območjih se v zadnjih dveh stoletjih tudi literatura kaže predvsem v podobi vrste nacionalnih literatur. Nekako ob istem času je evropsko filozofijo in znanost obvladalo zgodovinskorazvojno mišljenje. Spričo vsega tega ni čudno, da se je tudi literarna veda tega časa formirala predvsem v obliki posameznih nacionalnih literarnih zgodovin. Sicer se je kot njihovo nasprotje in obenem njihovo nujno dopolnilo začela razvijati tudi primerjalna književnost, vendar zaradi manjših možnosti ideološke instrumentalizacije ni zbujala tolikšnega odmeva zunaj ožjega strokovnega kroga in ni prevzemala takšne družbene vloge kakor nacionalna.

Kategorija nacionalne literature in z njo vred panoga nacionalne literarne zgodovine nista brez notranje problematičnosti.³ Ta se pokaže tisti hip, ko se vprašamo, kaj pravzaprav sestavlja nacionalno literaturo. Vprašanje in odgovor nanj namreč nista zgolj indiferentno klasifikacijska, temveč imata neizbežne vrednostne poteze. Podobno kot občegega znanstveno kritičnega pojma literatura (ali npr. svetovna književnost) ne sestavljajo vse neštete množice tekstov, ki jih je po vrednostno nevtralnih opisnih kriterijih mogoče imeti za literarne, tako tudi posamezne nacionalne literature ne sestavljajo vsi tako opredeljeni teksti, napisani v nacionalnem jeziku. Tu se neizogibno vpleta vrednostni vidik, dasiravno ga poskuša literarna veda v imenu znanstvene objektivnosti velikokrat odločno prignati. Izbor se navadno opravlja vsaj po dveh kriterijih ali skupinah kriterijev: po umetniški oziroma estetski vrednosti, ki je nekaj drugega in več kakor samo nevtralno opisno določena literarnost, in po nacionalnem izvoru oziroma nacionalni pripadnosti, ki je nekaj drugega in več kot le dejstvo, da je delo napisano v jeziku tega ali onega naroda. Predmet oziroma področje nacionalne literarne zgodovine sestavljajo torej teksti, izbrani po vrednostnih in ne zgolj opisnih kriterijih literarnosti in nacionalnosti. Ta dva vidika se navadno dopolnjujeta, lahko pa si tudi nasprotujeta ali se v skrajnem primeru celo izključujeta. Uveljavljanje kriterija nacionalnosti v zgodovinskorazvojni perspektivi lahko povzroči direktno kršenje kriterija literarnosti. Spomniti se je treba samo na dejstvo, da prav vse evropske nacionalne literarne zgodovine obravnavajo tudi dela in avtorje, ki jih po vidiku umetniške oziroma estetske vrednosti nikakor ne bi bilo mogoče uvrstiti v literarno umetnost. Za zgodovine t. i. »velikih«³ literatur je to manjši problem, saj se pojavlja samo v začetnih obdobjih, v času pred vznikom pravega literarnega ustvarjanja, medtem ko je obravnava v poznejših dobah lahko dovolj reprezentativna glede na oba vidika, ker se lahko opira na zadostno množino del z nedvornimi umetniškimi kvalitetai. Pri t. i. »malih«³ literaturah pa ima to lahko hujše posledice, kadar v slovstveni dejavnosti in v kulturnih gibanjih starejših dob ni mogoče najti del in avtorjev, ki bi ustrezali tudi vidiku umetniške vrednosti. V takšnih primerih se literarne zgodovine navadno odločijo za širšo obravnavo po blažjih kriterijih. Dela in avtorje, ki bi jih samo glede na njihovo umetniško

² O razvoju pojma literatura gl. Janko Kos, *Literatura*, Ljubljana 1978 (Literarni leksikon, 2).

³ O nacionalni literarni zgodovini gl. mdr.: Vittorio Santoli, *Philologie und Kritik*, Bern-München 1971, pass.; Darko Dolinar, *Positivizem v literarni vedi*, Ljubljana 1978 (Literarni leksikon, 5), str. 50–55.

vrednost morale izločiti, upoštevajo zaradi njihovega zgodovinskorazvojnega pomena za nacionalno literaturo.⁴ Po isti logiki posegajo tudi čez meje nevtralnno opisno opredeljenega literarnega območja, pač zaradi tega, ker želijo prikazati razvoj nacionalne literature v celoti in v strnjeni liniji od začetkov z vsemi predhodnimi, pripravljalnimi in spremnimi pojavi vred. Le kakšna bi bila denimo slovenska literarna zgodovina, ki ne bi govorila o Trubarju, Hrenu, Zoisu, pa tudi o Metelku, Bleiweisu in podobnih osebnostih.

Teoretični pogled na literarno delo kot izviren izraz avtorjeve individualnosti se ponavlja, seveda nekoliko preoblikovan, tudi na ravni nacionalne literature. Pravzaprav gre za isto genetično načelo, po katerem je zdaj celotna nacionalna literatura kolektivna stvaritev naroda, bodisi da jo razumemo kot izraz njegove duševnosti, njegove značilne psihične strukture in prek nje sil, ki jo oblikujejo, bodisi kot odraz narodovega življenja v realnem svetu ter naravnih in družbenozgodovinskih danosti tega sveta. Še več: v razvojni perspektivi je zgodovina nacionalne literature proces, ki je del širšega procesa obče zgodovine naroda in ima kot taka vsaj določene razvojne tendence, če že ne svojo smer in celo določen cilj. Glede na vse to opravlja nacionalna literatura v življenju naroda posebno funkcijo in ima za njegove pripadnike posebno vrednost, ki ni omejena samo na literarno ali samo na umetnostno-estetsko območje.⁵ Dela iz drugih literatur ne morejo genetično opredeljeni izvirni nacionalni literaturi nikoli prevzeti te funkcije, zato takšna dela za pripadnika naroda nikoli ne morejo doseči omenjene kompleksne vrednosti, dasiravno morda po čisto umetniških, estetskih kvalitetah presegajo vse, kar lahko najde kot bralec v svoji nacionalni literaturi. Vedno mu namreč ostanejo po izvoru in zato po bistvu tuja; spričo tega je v skrajnem primeru celo mogoče razlagati, da kvarno vplivajo na domačo literaturo in domačega bralca. Toliko bolj velja to za prevode iz drugih literatur, ker ne zadovoljujejo niti po umetniški vrednosti, utemeljeni s kriterijem izvirnosti.⁶ Spričo tega je razumljivo, zakaj so bili prevodi praviloma izgnani iz nacionalne literarne zgodovine ali obravnavani v njej samo kot izjema, kot obroben pojav.

Zapostavljanje prevoda in prevodne literature v starejši literarni vedi je torej izhajalo iz njenih temeljnih opredelitev, ki same na sebi seveda niso poljubne izmišljotine, ampak pričajo o določenem odnosu širšega okolja do literature, če ne celo o določenem načinu njenega bivanja in funkcioniranja. Kakor so se te temeljne opredelitve spreminjale, so se z njimi vred spreminjala tudi izhodišča za obravnavanje prevoda in njegovega mesta v literaturi.

Na takšne spremembe naletimo pri vrsti novejših literarnoznanstvenih smeri v 20. stoletju. Za naš problem so pomembne zlasti tiste njihove težnje, ki prenašajo pozornost od vprašanja o izvoru in nastanku literarnega dela k njegovi zgradbi in načinu bivanja, potem pa še k njegovi funkciji in k razmerju z bralcem, torej od literarne produkcije k literarnemu delu in k njegovi recepciji. Pravzaprav se je tak premik začel že s fenomenologijo literature, ki je iz svojega območja izločila raziskovanje geneze dela, njegovih zvez z avtorjem in ves kompleks njunih odnosov z realnim družbenozgodovinskim svetom.

⁴ V tem pogledu so ilustrativna npr. prizadévanja Franceta Kidriča v Zgodovini slovenskega slovstva (1929–1938), kako opredeliti Vodnikove pesmi glede na merila svetovne literature in glede na njihov razvojni pomen za slovensko književnost; prim. mdr. Darko Dolinar, Literarna umetnost v delu Franceta Kidriča, Slavistična revija 24, 1976, str. 103–118, 267–278.

⁵ Tako naj bi bila denimo po Schererju naloga nacionalne literarne zgodovine skupaj s sosednjimi vedami vzpostaviti sistem nacionalne etike (Scherer, Zur Geschichte der deutschen Sprache, Widmung an Karl Müllenhoff, v: Methoden der deutschen Literaturwissenschaft, Frankfurt 1972); po Prijatelju je literarna zgodovina »ogledalo naroda in obenem zanj reflektor, kažoč mu pot navzgor in naprej«. (Literarna zgodovina, v: I. Prijatelj, Izbrani eseji in razprave I, Ljubljana 1952, str. 36).

⁶ Gl. Majda Stanovnik: Prevod koristi jeziku, literature ne bogati: kritični pogledi na prevod v slovenski književnosti 1850–1880, v: Prevodna književnost, Zbornik radova drugih beogradskih prevodilaških susreta, Beograd 1978. – Majda Stanovnik, Translations and national literature considered as antagonists: an attitude of the literary criticism in Slovenia 1850–1880. V: Proceedings of the 9th Congress of the ICLA, II: Literary communication and reception, Innsbruck 1980.

Podobne težnje so se pokazale v strukturalni in semiotični poetiki, v komunikacijskoteoretično usmerjeni literarni vedi, pa tudi v literarni sociologiji, vsaj na tistih njenih območjih, kjer se ukvarja z distribucijo, recepcijo in konzumacijo literature. Te smeri seveda vzpostavljajo različne temeljne modele literature, iz katerih izhajajo različne posledice za obravnavanje prevoda. Toda najsi velja literarno delo za večplastno kvazirealno, intencionalno tvorbo, ki je nosilka polifonije specifičnih vrednot; ali za znakovno strukturo s prevladujočo poetično funkcijo; ali za socialno relevantno pomenko tvorbo, ki omogoča svojevrsten tip družbene komunikacije – v nobenem teh primerov ni več odločilno opredeljeno po genetični zvezi z avtorjevo individualnostjo, ki bi mu podeljevala originalnost kot eno glavnih vrednot. Te smeri se odmikajo od starejše, pretežno historično orientirane literarne vede in postavljajo v ospredje teoretični vidik obravnavanja literature. V literarni vedi, ki jo obvladujejo takšni modeli, sicer pisanje nacionalnih literarnih zgodovin ni povsem izumrlo, vendar je postalo obrobna zadeva; nacionalna literarna zgodovina je samo še bolj ali manj izpraznjena shema, ki pomaga organizirati gradivo, vendar je brez globlje vsebine in brez prave metodološke relevantnosti – vsaj dokler se z radikalno prenovitvijo ne poskuša izkoptati iz te krize. Spričo tega sta tudi obe nasprotji, ki sta opredeljevali mesto prevoda v starejši literarni vedi, namreč nasprotje med izvirkom in prevodom na ravni posameznega dela in nasprotje med nacionalno in prevodno književnostjo na ravni literarne zgodovine, izgubili dotedanji pomen. Spričo tega literarna veda, ki se ravna po omenjenih novejših teoretičnih modelih, vnaprej in načelno ne izključuje prevodov iz območja literature, tako kot jih je starejša. To vprašanje je zanjo izgubilo pravi smisel in ostrino.

V tem pogledu je bržkone šla najdlje t. i. recepcijska estetika ali recepcijska teorija,⁷ ki se v marsikaterem pogledu opira na prej omenjene smeri in zlasti še na hermenevntiko ter skuša na novih temeljih obnoviti tudi literarno zgodovino. Recepcijska teorija se pogosto odreka substancialističnim opredelitvam literarnega dela in jih nadomešča s funkcionalnimi: literarnega dela ne definira več kot tekst, ki je sam na sebi opredeljen z določenimi formalnimi ali vsebinskimi lastnostmi, marveč kot tekst, ki ga bistveno določa najprej to, da ga ustrezno naravnani bralec lahko sprejme in ima ob njem literarnoestetski doživljaj. Vprašanje o izvoru in o produkciji je s tem potisnjeno v ozadje, tudi imanentni ustroj samega dela ni več tako pomemben; v ospredju pozornosti je recepcija, bralec pa s tem postane glavna instanca literature in literarne zgodovine. Z ozkega vidika dosledno izpeljane recepcijske estetike ni prav nič važno, ali je tekst, s katerim ima opraviti bralec, izviren ali preveden; važno je edinole to, ali je tak, da se ob njem lahko sproži ustrezen odziv, zlasti kot literarnoestetski doživljaj. Nikakršnega načelnega razloga torej ni več, da ne bi v okviru nacionalne literature in njene zgodovine obravnavali tudi prevodov, seveda glede na to, kakšno vlogo dejansko imajo v njej.

Osnovno težnjo nekaterih glavnih smeri novejše literarne vede, ki nas tukaj zanima glede na prevod, smo obravnavali izolirano in zato tudi z nesorazmernim poudarkom. V resnici se pojavlja v širših, kompleksnih zvezah: denimo, zagovorniki recepcijskoestetične metode so že priznali njeno parcialnost in si čedalje bolj prizadevajo upoštevati celoten proces literarne komunikacije od avtorja prek dela do bralca. Toda tudi v takšnih modificiranih, ublaženih oblikah so dane možnosti za drugačno, bolj naklonjeno obravnavanje prevoda in prevodne literature. To seveda ne pomeni, da bodo odslej razlike med prevodom in izvirkom nasploh ali v konkretni literarnozgodovinski obravnavi čisto zabrisane. Pač pa bo literarna veda mogla in morala nekoliko bolj upoštevati nekatera dejstva v literarnem dogajanju, ki jih je zlasti starejša nacionalna literarna zgodovina vztrajno zamenjarjala – kar je glede na njeno opisano usmeritev seveda povsem razumljivo. Za ob-

⁷ O recepcijski estetiki gl. zlasti: Rainer Warning (ur.), *Rezeptionsästhetik, Theorie und Praxis*, München 1975; Dušanka Maricki (ur.), *Teorija recepcije u nauci o književnosti*, Beograd 1978.

ravnavanje slovenske literature bo npr. pomembno ne le to, kaj in kako se v slovenščini piše, temveč tudi, kaj se v slovenščini dejansko bere. O tem navsezadnje marsikaj pove že številčno razmerje med prevedenimi in izvirnimi slovenskimi knjigami. Tudi v prejšnjih obdobjih, ko je bila nacionalno-ideološka funkcija literature dosti bolj poudarjena kakor danes, si bralci niso izbirali berila samo glede nanjo; kadar so hoteli zadovoljevati svoje literarnoestetske in siceršnje bralske potrebe, so posegali po tekstih od drugod, in ker je bilo znanje tujih jezikov vendarle dostopno le manjšini, so se zatekali k prevodom.⁸ Seveda tudi danes velja, še zlasti za območja t. i. »malih« jezиков in literatur, da se brez prevodov ne more konstituirati širše literarno obzorje ne razvijati okus, da se estetski kriteriji ne morejo ne izoblikovati ne uveljaviti v kritičnem vrednotenju. Prevodi pomagajo vzpostavljati in vzdrževati umetniško raven, zato je povsem razvidno, da imajo tudi danes pomembno vlogo v nacionalni literaturi. Nekoliko nam jo lahko osvetlijo nekatera dobro znana dejstva iz novejše zgodovine slovenske književnosti; spomniti se je treba samo, da sta Homerjeva epa večini slovenskih bralcev dostopna samo v Sovretovih prevodih in da je zanje Homer pač Sovretov Homer; da je Župančič bržkone bolj vplival na dramatiko in gledališče na Slovenskem s prevodi Shakespeara kakor z Veroniko Deseniško; da je zbirka Sto romanov nemara storila več za oblikovanje predstave o romanu pri slovenskih bralcih kakor vrsta naših romanopiscev v prvih povojnih desetletjih. Navsezadnje pa lahko upravičeno sklepamo, da je takšno razmerje v nekem smislu priznaval in potrjeval že Prešeren, ko je v zbirko svojih poezij uvrstil tudi svoje prevode.

IZ SLOVENSKE ETIMOLOŠKE DELAVNICE

France Bezlaj

Filozofska fakulteta v Ljubljani

SLOVENSKO BEKÍNITI SE »IGRATI SE«

Med navidezno popolnoma osamljenimi slovenskimi narečnimi besedami se večkrat razkrijejo zanimive povezave. Naj omenim glagol *bekíniti se*, *bekínim se* (v impf.) »igrati se (o otrocih)«, ki ga je zapisal Erjavec v Podkrncih. Pleteršnik, I 16 izvaja to po Levstiku iz furl. *bacná* »vreščati«. Pirona, Voc. friul. 29 pozna samo obliko *bacaná* »grohutati, rogati se«, kar je kakor istrsko rom. *bucanaia* »velik hrup«, it. *baccano*, *sbaccanare* »hrumeti« izvedeno iz lat. *Bacchānal* »neki praznik« k imenu božanstva *Bacchus* (Battisti-Alessio, DEI I 393). Ta Levstikova etimologija po približni zvočni podobnosti seveda ne vzdrži kritike. Pri zbiranju gradiva za slovenski etimološki slovar sem se raje izognil besedam, za katere v dostopni strokovni literaturi nisem našel nobene primerne povezave, trdno prepričan, da se bo sčasoma le pokazalo nekaj sprejemljivega. Saj bi pri več kakor tretjini slovenskih gesel moral pripisati samo »nepojasnjeno, neznano«. S čim širšim pogledom na snov in s čim bogatejšo strokovno literaturo sem razpolagal, za tem več takšnih primerov se je našla enostavna, sprejemljiva rešitev.

⁸ Zanimive ugotovitve v zvezi s tem se kažejo v zadnjem času npr. v objavah Mírana Hladnika; gl. zlasti M. Hladnik, Trivialna literatura, Ljubljana 1983 (Literarni leksikon, 21).